

วิเคราะห์กระบวนการบรรลุความสำเร็จในชีวิต ตามหลักปาปนิกสูตร

พระสรพงษ์ สุธมโม (ญาติจอมอินทร์)¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อบรรลุความสำเร็จในอาชีพพ่อค้าและบรรพชิตตามหลักปาปนิกสูตร โดยวิเคราะห์จากการดำเนินธุรกิจของพ่อค้าไม้แกะสลักบ้านถวายเป็นที่ประสบความสำเร็จ รวมถึงวิเคราะห์จากวิธีบำเพ็ญสมณธรรมของเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม 3 สาย ในจังหวัดเชียงใหม่พบว่าพ่อค้าทั้ง 5 รวมถึงบรรพชิตทั้ง 3 รูป ล้วนใช้หลักปาปนิกสูตรแล้วได้ผล คือพ่อค้ามีความมั่งคั่งมั่นคงทางเศรษฐกิจ ส่วนฝ่ายบรรพชิตก็ได้รับความสุขจากการบำเพ็ญสมณธรรมตามสมควรแก่สัมมาปฏิบัติ

คำสำคัญ : ความสำเร็จ, ชีวิต, ปาปนิกสูตร

---

¹นักศึกษาศรีปริญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์กระบวนการบรรลุความสำเร็จในชีวิตตามหลักปาปนิกสูตร”

Abstract

This article aims to study an application of Buddhist Doctrines for the success of merchants and the cultivation of monastic observances based on the Pāṇanika Sutta. Having been analysed the way in the sculptured wood business of five merchants at Baan Tawai Village on one side and on the other side, the style in meditation practice of three Buddhist monks; the masters of meditation centers in Chiang Mai, the result was found that all of the five merchants and three Buddhist monks had always utilised the doctrine of Pāṇanika Sutta and also attained the life-goal, that is, the merchants became rich and got economic well being, while the Buddhist monks had received the transcendental bliss appropriately.

Keyword: *Success, Life, Papanikasutra*

1. บทนำ

การบรรลุความสำเร็จในชีวิต เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว มนุษย์มีความมุ่งหมายการบรรลุความสุข 2 ประเภท คือ สามิสสุข (ความสุขที่มีเหตุปัจจัยจากการสนองตอบทางกามคุณ) และนิรามิสสุข (ความสุขที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยจากการสนองตอบทางกามคุณ) ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด อาชีพไหน ศาสนาอะไร ล้วนมีเป้าหมายอย่างเดียวกันนี้ เพียงแต่วิธีการที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าวิธีการนั้น ถูกหรือผิดเท่านั้น ในทางพระพุทธศาสนามีพระสูตรหนึ่ง ที่แสดงการบรรลุความสำเร็จของ 2 อาชีพ คือ ปาปณิกสูตร ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย

กาย ดิกกนิบาต ว่าด้วยเรื่องกระบวนการไปสู่ความสำเร็จของอาชีพอ๋อค้ำและภิกษุ กล่าวถึงการที่พระพุทเจ้าได้ทรงแนะวิธีใช้หลักธรรมที่คล้ายกันในการนำมาอธิบายกระบวนการไปสู่ความสำเร็จ แต่มีวิธีการประยุกต์ใช้แตกต่างกันไปตามลักษณะอาชีพและความมุ่งหมายอาชีพอ๋อค้ำมีความมุ่งหมายในความเพิ่มพูนของโภคทรัพย์เป็นสำคัญ ในขณะที่พระภิกษุมีความมุ่งหมายในความเพิ่มพูนแห่งกุศลธรรมเป็นสำคัญงานวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเนื้อหาสาระของปาปนิกสูตรในเชิงเอกสาร ทั้งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและวิชาการทางเศรษฐศาสตร์ รวมถึงวิชาปรัชญาว่าด้วยเรื่องความสำเร็จในชีวิต นอกจากนี้ยังได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลใน 2 ส่วน คือในส่วนของพ้อค้ำ ลงพื้นที่ศึกษาพ้อค้ำที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจขายสินค้าไม้แกะสลักบ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้มีการประกอบธุรกิจมาแล้วไม่น้อยกว่า 30 ปี ในส่วนบรรพชิตทำการศึกษาอาจารย์เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมใน 3 สำนัก คือ สำนักสายของสติปัญฐาน 4, สายล้านนา (ครูบา) และสำนักของภิกษุณีในจังหวัดเชียงใหม่ และได้นำมาวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้หลักธรรมได้ผลสรุปดังต่อไปนี้

2. สาระแห่งปาปนิกสูตร

ปาปนิกสูตร แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 พระสูตร คือ *ปฐมปาปนิกสูตร* กล่าวถึงการที่พ้อค้ำจะได้มาซึ่งโภคทรัพย์มาก ต้องเป็นผู้ขวนขวายการงานทางธุรกิจทั้งในเวลาเช้า กลางวัน และค้ำ ส่วนภิกษุผู้จะได้มาซึ่งความเจริญแห่งกุศลธรรม จะต้องเป็นผู้มีความเพียรกำหนดสมาธิใน 3 กาล คือ เช้า กลางวัน และค้ำเช่นเดียวกัน *ทุติยปาปนิกสูตร* กล่าวถึงกระบวนการไปสู่ความสำเร็จของพ้อค้ำว่า พ้อค้ำที่จะได้มาซึ่งโภคทรัพย์เป็นอันมากจะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ จักขุมา หมายถึงพ้อค้ำจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในธุรกิจที่ตนจะทำหรือทำอยู่ วิรุโร หมายถึง พ้อค้ำจะต้องเป็นผู้ฉลาดในการจัดการ และนิสสยสัมปันโน หมายถึงพ้อค้ำเป็นผู้มีคณคอยสนับสนุนด้านเงินทุนและอื่นๆ ในส่วนของบรรพชิต กล่าวถึงกระบวนการไปสู่ความสำเร็จของบรรพชิตว่า พ้อค้ำที่จะได้มาซึ่งกุศลธรรมเป็น

อันมากจะต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ จักขุมา หมายถึง เป็นผู้มีความเห็นถูกต้อง รู้จักธรรมแห่งสัมมาปฏิบัติ วิฐุโร หมายถึง เป็นผู้มีความเพียรในการสำรวมระวังจิตของตน และนิตยสัมปันโน หมายถึง การมีครูบาอาจารย์ที่ศึคคอยแนะนำสั่งสอนในหนทางแห่งปาปณิกสูตรได้ผูกโยงเอาหลักธรรมที่เป็นฝ่ายปฏิบัติอื่น ๆ มาเป็นเครื่องเมืองในการก้าวเดินไปสู่ความสำเร็จในแต่ละขั้น กล่าวคือ ขั้นตอนการศึกษาหาความรู้, ขั้นตอนในการจัดการด้วยความเพียรและเอาใจใส่และขั้นตอนในการแสวงหาผู้รู้ ผู้สนับสนุน ดังนั้นผู้ที่ศึกษาปาปณิกสูตรจะได้เห็นกระบวนการไปสู่ความสำเร็จได้ทั้งในภาพรวมและแนวปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ปาปณิกสูตร จึงเป็นเหมือนการรวบรวมหมวดธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จเข้ามาไว้ด้วยกันแล้วแยกออกมาเป็นหมวดหมู่ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนอีกครั้งหนึ่ง ผู้ที่ดำเนินหลักการตามแนวของปาปณิกสูตรจึงสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างแน่นอนไม่ต้องสงสัย

3. การประยุกต์ใช้หลักธรรมตามหลักปาปณิกสูตร

3.1 การประยุกต์ใช้หลักธรรมสำหรับอาชีพพ่อค้า

ปฐมปาปณิกสูตร พ่อค้าที่ดีควรนำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ร่วมด้วย เพราะการสร้างควมพึงพอใจในการทำงาน (ฉันทะ) ก่อให้เกิดความเพียรขยัน (วิริยะ) และมีจิตใจจ้อจ้อเกาะติดงานเพราะเหตุแห่งฉันทะนั้น (จิตตะ) และอยากให้งานที่ตนรักมีการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จจึงต้องคอยใคร่ครวญแก้ไขปัญหาต่างๆ หรือหาวิธีพัฒนากิจการให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป (วิมังสา) ดังนั้นเมื่อพ่อค้าผู้ประกอบด้วยอิทธิบาท 4 ประการนี้แล้ว ย่อมมีความเพียรในทุกช่วงเวลา หรือแม้แต่ในยามพักผ่อน รับประทานอาหารก็ยังมีจิตระลึกถึงงานที่ตนรักอยู่เสมอเป็นปกติวิสัยของมนุษย์ในทางกลับกัน หากไรซึ่งฉันทะแล้วแม้ในขณะที่ทำงานอยู่ จิตยังส่งไประลึกถึงสิ่งอื่นที่ตนปรารถนามากกว่าเป็นธรรมดา

หุตียปาปณิกสูตร จะต้องใช้การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับหลักการ 3 ขั้น ตอน กล่าวคือ

หลักการในชั้นจักขุมา พ่อค้าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ต่อธุรกิจ มีหลัก
ธรรมสำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้ดังต่อไปนี้ การแสวงหาความรู้ด้วยการใช้หลักปร
โตไซสะร่วมกับโยนิโสมนสิการจนเกิดมาสัมมาทิฐิในการประกอบสัมมาชีพโดย
พิจารณาใน 7 ด้านตามหลักสัปปุริสธรรม

หลักการในชั้นวิจฺจโร เป็นขั้นตอนบริหารกิจการค้าขายให้ดำเนินไปสู่
ความสำเร็จได้อาจแยกการจัดการออกเป็น 4 ส่วน คือ *ส่วนที่ 1 การบริหารการ
ผลิต* พ่อค้าที่ดีควรประกอบการค้าขายที่เป็นสัมมาอาชีพะ คือ การเว้นเสียจาก
มิจฉาวณิชชา นอกจากนี้ การผลิตสินค้าจะต้องนำหลักธรรมอื่นๆ มาใช้กำกับ
การผลิตสินค้า เพื่อความมั่นคงทางธุรกิจอย่างยั่งยืน คือ ความซื่อสัตย์ (สังจะ)
คือ การผลิตสินค้าต้องทำให้มีคุณภาพ สมราคา อุตถจริยา คือ กระบวนการผลิต
สินค้า และตัวสินค้าต้องเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และที่สำคัญเป็นที่ยอมรับ
ของสาธารณะ สมานัตตตา คือ ต้องผลิตสินค้าด้วยคุณภาพที่ดีเสมอต้นเสมอ
ปลาย ทั้งในด้านเวลา *ส่วนที่ 2 การบริหารบุคลากร* ต้องใช้หลักทศ 6 ในสังคาล
สูตรแสดงเรื่องนี้ไว้ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสถานะต่างๆ และ
ข้อหนึ่งที่ทรงตรัสถึง คือ หลักปฏิบัติต่อกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งฝ่าย
หนึ่งฝ่ายใดปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยดีแล้ว ฟังปฏิบัติตอบแทนด้วยข้อวัตรปฏิบัติ
ของตนด้วยดีเช่นกัน ดังจะได้แสดงวิธีการประยุกต์ใช้ใน 2 ประเด็น ประเด็นที่
1 เจ้าของกิจการฟังปฏิบัติต่อบุคลากรหรือลูกจ้าง กล่าวคือ ต้องเลือกใช้คนให้
ถูกต้องกับงานตรงกับความสามารถและให้ผลตอบแทนให้เหมาะสมกับความสามารถ
รวมถึงต้องรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้และให้ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม นอกจากนี้
นี้ยังต้องให้การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มากขึ้น ให้โอกาสได้ทดลองงาน
ใหม่ที่นำท่าทายและให้การสนับสนุนให้ได้รับตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นไม่ถึงรังให้
จมปลักในตำแหน่งเดิม ประเด็นที่ 2 บุคลากรหรือลูกจ้างฟังปฏิบัติต่อเจ้าของ
กิจการหรือนายจ้าง กล่าวคือ ทำงานตรงเวลาสม่ำเสมอและทำงานอย่างเต็มที่
เมื่กำลังความสามารถ ไม่เอาเปรียบนายจ้างหรือไม่อุ้งงาน นอกจากนี้ต้องไม่ฉ้อโกง
หรือลักขโมยทรัพย์สินของนายจ้าง รวมถึงให้ความเคารพและยกย่องนายจ้างของ

คนให้เป็นที่ทราบแก่คนทั้งหลาย ไม่นินทากล่าวร้ายนายจ้างของตนการตลาด
อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนที่ 3 การบริหารการเงิน พ่อค้าจะต้องแบ่งโภคสมบัติ
ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วน หนึ่งส่วน แบ่งใช้สำหรับการใช้สอย อีกสองส่วนแบ่ง
สำหรับประกอบการงาน หนึ่งส่วนที่เหลือ เก็บไว้ในยามจำเป็นและควรใช้อย่าง
เหมาะสมกับฐานะของตนและพึงประกอบแต่ทางเจริญเว้นเสียจากทางเสื่อมจาก
โภคทรัพย์ มีการไม่ติดอยู่ในอบายมุขทั้ง 6 เป็นต้น ส่วนที่ 4 บริหารการตลาด
ในการทำการตลาดต้องมีหลักพุทธธรรมหลายประการมากำกับไว้เป็นหลักปฏิบัติ
ซึ่งจะได้แสดงการประยุกต์ใช้ดังต่อไปนี้ในการทำการตลาดสิ่งที่ต้องพิจารณา
มี 3 ประการ คือ ประการที่ 1 ความเหมาะสมด้านราคา พ่อค้าพึง ยินดีในราคา
ที่เหมาะสม (ความสันโดษ) ควรจะมีความซื่อตรงในการตั้งราคาสินค้า เมื่อสินค้า
มีต้นทุนการผลิต การบริหารจัดการ การขนส่งเท่าไร ก็คิดราคาต้นทุนนั้น +
กำไรอย่างสมน้ำสมเนื้อ (สัจจะ) ประการที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ขายและ
ผู้ซื้อ ในที่นี้หมายถึงเอาใจเจ้าของผู้ประกอบการและพนักงานขายจะต้องมีความ
ปรารถนาดีที่จะให้ลูกค้าได้ใช้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ราคาเหมาะสม ไม่
หลอกหรือเอาเปรียบลูกค้าการแสดงความจริงใจ (สัจจะ) ใช้วาจาสุภาพไพเราะ
อ่อนหวานสมานสามัคคี มีวาจาอันเป็นที่รัก (ปิยวาจา) พ่อค้าหรือพนักงานขาย
จะต้องรู้จักวิธีการต้อนรับลูกค้าให้เกิดความประทับใจ (ปฏิสันถาร) เมื่อประสบ
อารมณ์ที่ไม่เป็นที่พอใจจากลูกค้า ก็รู้จักข่มใจไม่แสดงอารมณ์โกรธ แต่พยายาม
สร้างความเข้าใจให้แก่ลูกค้า หรือกล่าวคำขอโทษ เพื่อลดอารมณ์ของลูกค้าให้
เย็น (ทมะ) ประการที่ 3 การบริการจัดส่งหรือบริการหลังการขาย พ่อค้าที่ดีควร
จะส่งสินค้าตรงตามที่ลูกค้าสั่ง (สัจจะ) ทั้งนี้คือ ต้องตรงตามลักษณะของสินค้า
ตรงจำนวน ตรงทั้งเวลาและสถานที่นัดหมายด้วย รวมถึงคอยแนะนำหรือช่วย
เหลือในประโยชน์ที่ควรได้จากการใช้สินค้า (อรรถจริยา)

หลักการในชั้นการแสวงหาผู้สนับสนุนที่ดี (นิสสัยสัมปโน) โดยเฉพาะ
ผู้สนับสนุนด้านการลงทุนอาจแยกได้ออกเป็น 2 หลักการ เพื่อนำเอาหลักธรรม
มาแสดงให้เห็นการประยุกต์ใช้ให้เห็นภาพชัด คือ หลักการที่ 1 คุณสมบัติที่ดีของ

พ่อค้าผู้ควรได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุน พ่อค้าที่ดีต้องมีความน่าเชื่อถือ เพื่อเป็นหลักประกันให้แหล่งทุนไว้วางใจว่าเมื่อให้การช่วยเหลือไปแล้วจะสามารถดำเนินธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จและสามารถนำเงินมาคืนได้ทั้งดอกเบี้ย ดังนั้น พ่อค้าที่ดีจึงต้องยึดปฏิบัติตามแนวพุทธธรรมดังต่อไปนี้ คือ 5 ข้อประพจน์ที่ประกันสามัญสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ และแสดงให้เห็นว่าพ่อค้าเป็นผู้ประกอบด้วยเมตตา ชื่อสัตย์สุจริตมีความประพฤติที่เหมาะสม *พ่อค้าที่ดีต้องมีคุณสมบัติของเศรษฐี* การจะเป็นเศรษฐีได้จะต้องประกอบตนไปสู่ความมั่งคั่ง (วิภูธัมมิกกัตถสังวัตตนิคธรรม) + ประพจน์ตนเป็นประโยชน์แก่คนอื่นและสังคม (อัทถจริยา) ดังได้อธิบายต่อไปนี้ พ่อค้าเป็นผู้ประกอบตนไปสู่ความมั่งคั่ง กล่าวคือ พ่อค้าผู้ประกอบอาชีพค้าขายด้วยความขยัน พ่อค้าเป็นผู้มีความมัธยัสถ์ (ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นไม่ฟุ่มเฟือย) รู้จักอดออม พ่อค้าเป็นผู้คบคนที่เป็นบัณฑิต คอยชักชวนกระทำความดีในสิ่งที่เจริญ และพ่อค้าต้องเป็นผู้ประพจน์ตนเหมาะสมแก่ฐานะของตนพ่อค้าผู้ประกอบตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม หลักการที่ 2 คุณสมบัติที่ดีของบุคคลหรือองค์กรที่เป็นแหล่งทุนที่ดี ผู้กู้ยืมทุนทรัพย์นั้นจะต้องพิจารณาว่าแหล่งทุนที่จะทำการกู้ยืมมีคุณลักษณะตามหลักพุทธธรรมที่ดีหรือไม่ เพราะนั่นหมายถึงความมั่นคงทางการเงินของบริษัท ดังจะได้ยกหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ต่อไปนี้ แหล่งทุนที่ดีต้องมีความมั่งคั่งด้วยโภคทรัพย์ (คหบดี) พอที่จะช่วยเหลือกิจการของผู้กู้ยืมดำเนินไปได้จนประสบผลสำเร็จในแต่ละแผนงาน ประกอบด้วยเมตตาดำเนินดีช่วยเหลือให้ธุรกิจของผู้กู้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มากกว่ากำไรจากการกู้ยืม จนเอาเปรียบผู้กู้มากเกินไป หากผู้กู้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจก็ยื่นมือให้ความช่วยเหลือให้พ้นวิกฤติ มากกว่าการแสวงหากำไรจากดอกเบี้ยเงินกู้ (กรรณา) และจะต้องมีความพลอยยินดีในความสำเร็จของผู้กู้ (มุทิตา) มีความยินดีรับเงินต้นและเงินดอกเบี้ยตามจำนวนที่ควรได้ ตามสัญญา โดยไม่เอาเปรียบ (สันโดษ)

3.2 ส่วนการประยุกต์ใช้หลักธรรมของบรรพชิต แยกออกเป็น 2 พระสูตร คือ

ปฐมปาปณิกสูตร คือ บรรพชิตต้องประกอบด้วยความเพียร 3 กาล สงเคราะห์ลงในอิทธิบาท 4 กล่าวคือ *สร้างความปลอดภัยในสมาธินิมิต* โยคาวจรจะต้องเลือกกรรมฐานที่เป็นที่สบายแก่ตน สามารถกำหนดแล้วทำให้กรรมฐานพัฒนาไปได้ดี หรือทำแล้วช่วยแก้ปัญหาอารมณ์ที่ตนยึดติดหลงใหลให้คลายลงไปได้ *เมื่อเลือกสมาธินิมิตแบบใดแล้วก็ให้สร้างความปลอดภัยในบริกรรมนิมิตแบบนั้น เพียรรักษาอารมณ์ของสมาธินิมิตนั้นๆ ให้มาก* กล่าวคือ หมั่นบริกรรมให้มาก เพียงพอต่อการพัฒนาอารมณ์กรรมฐานไปสู่อุคหนิมิตและพัฒนาไปเป็นปฏิภาคนิมิต *ความมีจิตจดจ่อในสมาธินิมิต* กล่าวคือ ตั้งจิตไว้ในบริกรรมภาวนา และระครองจิตในอยู่ในบริกรรมนิมิตไม่ให้จิตตกไปสู่อำนาจของนิวรณ์ *และ ความมีจิตพิจารณาสอดส่องในอารมณ์กรรมฐาน* กล่าวคือ การที่โยคาวจรมีจิตตรวจสอบอารมณ์ของกรรมฐานว่า เดินไปถูกต้องหรือไม่หรือมีสภาวะธรรมใดเกิดแก่จิต แล้วระครองจิตมิให้หลงไปจนจิตออกนอกทางสัมมาปฏิบัติ หรือจนกลายเป็นจิตวิปลาส เป็นต้น

ทุติยปาปณิกสูตร ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 3 ประการเช่นกัน คือ จักขุมา คือ เป็นผู้มีความรู้เป็นสัมมาทิฎฐิ คือรู้ในอริยสัจ 4 คือ กำหนดรู้ในทุกขารู้จักละเหตุแห่งทุกข์ เจริญทางดับแห่งทุกข์และทำให้แจ้งซึ่งความดับทุกข์นั้น มีความรู้ในในการเจริญมรรคมีองค์ 8 ประการ มีสัมมาทิฎฐิ ความเห็นชอบเป็นต้น รู้แจ้งในขั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ และรู้ในกฎแห่งพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความคงทนอยู่ไม่ได้) และอนัตตา (ย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัย) อันเป็นหลักธรรมสำคัญในการเจริญกัมมัฏฐาน จึงจะสามารถปฏิบัติกัมมัฏฐานได้อย่างถูกต้อง

วิฐุโร คือ การทำความเพียรตามนัยแห่งสัมมัปปธาน 4 คือ เพียรละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป ระวางอกุศลธรรมใหม่ไม่ให้เกิดขึ้น ทำกุศลธรรมที่ไม่เกิดให้เกิดขึ้นและหมั่นเจริญกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญยิ่งขึ้นไปอีก

นิสสัยสัมปันโน คือ ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่ศิษย์ เป็นผู้มีความรู้สามารถแนะนำแนวทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ เป็นพระเถระใหญ่ บวชนาน มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเจริญกรรมฐานมามาก จึงรู้ว่านี่เป็นทางหรือไม่ใช่ทางแห่งสัมมาปฏิบัติ เป็นผู้มีศีล เพราะศีลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ประคองการปฏิบัติกรรมฐานให้เจริญก้าวหน้าได้ดี เป็นพหูสูต กล่าวคือ เป็นผู้ได้เล่าเรียนหรือสดับฟังไว้มาก เข้าใจในสาระธรรมนั้นๆ ได้ดีและจำความไว้มั่นยำ รู้หลักแห่งวินัย แคล่วคล่อง ชำนิชำนาญ สามารถวินิจฉัยพระวินัยได้ดีและถูกต้อง เป็นผู้ฉลาดในการระงับอธิกรณ์ หากมีข้อวิวาทในหมู่สงฆ์หรือบุคคลากรในสำนักปฏิบัติธรรมก็เป็นสามารถระงับเห็นนั้นได้เป็นที่เรียบร้อย เป็นผู้ใคร่ธรรม รักในความรู้ นับถือความจริง รู้จักรับฟังและรู้จักพูดหรือทำให้เป็นที่ชื่นชมสนทนสนมสบายใจ ควรแก่ผู้เข้าไปปรึกษาสนทนา เป็นผู้สันทัดด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ผู้ที่ปฏิบัติกรรมฐานอย่างจริงจังแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่มักมากในลาภ ยศ และสักการะ เป็นผู้มีความการิกิริยาน่าเลื่อมใสและสำรวม สังวรอินทรีย์เป็นอันดีเป็นมีความแคล่วคล่องในฉาน 4 ที่เป็นเครื่องอยู่สุขสบายในปัจจุบัน เป็นผู้สามารถขจัดอาสวะกิเลสได้สิ้น หากอันเตवासิกทานใดได้ครุอาจารย์ที่สามารถตัดกิเลสได้สิ้นยิ่งเป็นการดี เพราะท่านเป็นผู้รู้จักกระบวนการบรรลุถึงพระนิพพาน ซึ่งสามารถอธิบายภาวะธรรมขั้นสูงสุดได้อย่างมีมิติเพี้ยนหรือคาดเดาตามทฤษฎี

4. การประยุกต์ใช้หลักธรรมของพ่อค้าผู้ประสบความสำเร็จในชุมชนบ้านถวาย ตามหลักปาปนิกสูตร

4.1 เมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของพ่อค้าทั้ง 5 สงเคราะห์ลงในเนื้อหาปฐมปาปนิสูตร พบว่าพ่อค้าจำนวน 5 มีความเอาใจใส่ดูแลกิจการของตนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุที่โรงงานและร้านขายสินค้ามีบริเวณพื้นที่เดียวกัน จึงสามารถตรวจสอบการทำงานกันได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นในส่วนการผลิต การจำหน่าย

สินค้า ทั้งยังให้ความสำคัญต่อการให้บริการลูกค้าเป็นอย่างมาก แม้จะเป็นเวลานอกเวลาทำงานก็สามารถติดต่อประสานงานได้ และให้การต้อนรับลูกค้าเหมือนคนในครอบครัว

4.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของพ่อค้าทั้ง 5 สงเคราะห์ลงในเนื้อหาหตุติยปาปณิสฺตร แยกเป็น 3 ประเด็นต่อไปนี้

ความเป็นผู้มีการศึกษาดี มีวิสัยทัศน์ พบว่า พ่อค้าทั้ง 5 มีความรู้และทำการศึกษาในการผลิตสินค้า การแสวงหาตลาดสินค้า ศึกษาลักษณะตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค และการเลือกสินค้าให้เหมาะสมกับตลาดการค้านั้น ๆ เป็นอย่างดี ด้วยเหตุที่เป็นผู้มีประสบการณ์ตรงเพราะเคยเป็นลูกจ้างทางการแกะสลักไม้และการทำงานแบบของโบราณมาก่อน และผันตนเองมาเป็นผู้ผลิตส่งเป็นพ่อค้าส่งในหมู่บ้าน จนขยายการตลาดโดยการออกแสวงหาตลาดในประเทศและต่างประเทศตามลำดับ ทั้งยังเป็นผู้มีใจใฝ่ในการผลิตสินค้า การพัฒนาโรงงาน บุคลากรให้ได้มาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับของลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและตลาดสินค้าที่เปลี่ยนไป

การบริหารจัดการธุรกิจ แยกออกเป็น 4 ด้าน คือ ในด้านการผลิต พบว่าพ่อค้าทั้ง 5 มุ่งผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพมากกว่าการผลิตสินค้าราคาถูกแต่มีคุณภาพต่ำ รวมถึงมุ่งเอาความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญ ถึงแม้ว่าจะทำงานไม่ทันเวลานัดหมาย ก็จะมีการแจ้งให้ลูกค้าทราบล่วงหน้าถึงปัญหาล่าช้าที่เกิดขึ้น รวมถึงหากมีสินค้าเสียหายไม่ได้มาตรฐานก็จะรับผิดชอบต่อสินค้าของตนเอง เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ลูกค้า ในด้านการบริหารการเงิน พบว่าพวกเขามีการบริหารการเงินของตนด้วยการใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผล และมักจะเก็บเงินไว้ในรูปของสินทรัพย์ที่สามารถสร้างกำไรได้สูงในระยะยาว บางรายจะแบ่งเงินไว้เป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ใช้เป็นกระแสเงินหมุนและอีกส่วนใช้ในยามฉุกเฉินหรือสำหรับขยายกิจการ แต่มีอีก 1 รายที่แบ่งเงินออกเป็น 3 ส่วน คือเพิ่มส่วน “เงินสำรอง

เพื่อความมั่นคง” ที่จะเก็บไว้ในระยะยาว หากจะใช้ต้องเป็นเหตุจำเป็นถึงที่สุด ในด้านการบริหารบุคคล พบว่า พวกเขาให้ความสำคัญกับลูกจ้างด้วยความผูกพัน แบบพี่น้อง เครือญาติ และให้ความช่วยเหลือในยามเดือดร้อนตามแต่กรณี มีการมอบรางวัลให้ในโอกาสพิเศษและในโอกาสที่ทำงานได้ดีจนเป็นที่พอใจ ส่วนการพัฒนาฝีมือแรงงานก็จะใช้วิธีการที่สอนน้อง ลูกจ้างงานเก่าที่มีความชำนาญสอน ลูกจ้างที่มาใหม่ และด้วยเหตุที่พ่อค้าเองเป็นผู้มีประสบการณ์ทางด้านนี้อยู่แล้ว จึงสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ลูกจ้างได้อย่างถูกต้องและประหยัดงบประมาณ ในด้านการบริหารการตลาด พบว่าพวกเขาจะพัฒนาสินค้าให้เหมาะสมกับตลาดสินค้าและความต้องการของลูกค้าได้หลายทาง คือ จากตัวอย่างที่ ลูกค้านำมาให้ จากแนวคิดของลูกค้าที่นำเสนอมาแล้วนำไปสู่การผลิตต้นแบบ สินค้า จากการศึกษาพฤติกรรมของคนในกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด แล้วผลิต สินค้าให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบนั้นๆ ศึกษาจากหนังสือแฟชั่นสินค้าต่าง ๆ จากการได้รู้ได้เห็นตามสถานที่ที่ได้ไปเที่ยวแล้วนำมาพัฒนาเป็นสินค้าของตนเอง เป็นต้น

การแสวงหาแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุน จากการศึกษาพบว่า มีพ่อค้า จำนวน 4 รายผันตัวเองมาทำธุรกิจค้าไม้แกะสลักด้วยทุนจากการเก็บออมของตนเองตั้งแต่เป็นลูกจ้าง และเป็นผู้ผลิตสินค้าส่งร้านค้าในตัวเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นำมาเป็นเงินทุน และมีพ่อค้า 1 รายได้รับเงินทุนจากการส่งเสริมของผู้ปกครอง แล้วต่อยอดทางธุรกิจได้ ส่วนในการขยายกิจการ มีพ่อค้า 4 รายกู้ยืมมาเพื่อขยาย กิจการ โดยแยกออกเป็นกรณีดังต่อไปนี้ พ่อค้า 3 ราย กู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ โดยมีที่ดินเป็นหลักทรัพย์ ทั้งนี้ธนาคารได้พิจารณาจากวินัยการเงิน ความมั่นคง ของธุรกิจ และมูลค่าของหลักทรัพย์สินที่นำมาจำนอง และมีพ่อค้า 1 ราย กู้เงินจาก บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) ทั้งนี้ทางบริษัทจะพิจารณา จาก แนวคิดในการทำธุรกิจว่ามีความเป็นไปได้ต่อผลสำเร็จหรือไม่ วินัยการเงิน ความมั่นคงของธุรกิจ โดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งต้องเสียดอกจาก 4 % เพิ่มอีก 1.5 % - 1.7 % รวมกันแล้วก็แค่ 5.5 % ก็ยังถือว่าถูกกว่าธนาคาร แต่

มีพ่อค้า 1 ราย ไม่ได้กู้เงินจากสถาบันการเงิน ขยายกิจการจากการเก็บออมเพียงอย่างเดียว เพราะต้องการทำธุรกิจอย่างมั่นคง และกลัวต่อการเป็นหนี้สินและสิ้นเปลืองไปกับการจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูง

5. การศึกษาความสำเร็จของบรรพชิตจากสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักปาปณิกสูตร

5.1 ปฐมปาปณิกสูตร พบว่าทั้ง 3 รูปเป็นผู้มีความเพียรพยายามตั้งอยู่ในสมาธินิมิต อยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน โดยมีการกำหนดที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ พระครูภาวนาภิรัช ใช้การกำหนดอิริยาบถย่อยและการดูอาการของจิตเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน พระครูบาเทือง นาถสีโล ใช้การกำหนดคุณมหายใจเข้าออกและบริการภาวนาว่าพุทโธกำกับ เมื่อครั้งเดินหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ก็ใช้บทสวดพุทธคุณและบทสวดมนต์ทั่วไปกำกับ สลับกันไป ภิกษุณีรุ่งเดือน นันทญาณิ ใช้การระลึกถึงนิโรธสัญญา อุปमानุสสติเป็นอารมณ์กัมมัญฐานสลับกับมีการกำหนดสติปัฏฐาน 4 เป็นกัมมัญฐานหลักในการกำหนดการเคลื่อนไหวและดูอาการของจิต

5.2 ทุตติยาปาปณิกสูตร แบ่งแนวคำถามออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ในทางปฏิบัติ จากการศึกษาพบว่า ทั้ง 3 รูป เป็นผู้มีการศึกษาทางปริยัติธรรมมาเป็นอย่างดี กล่าวคือพระครูภาวนาภิรัชและภิกษุณีรุ่งเดือน นันทญาณิ เป็นผู้สนใจในการเรียนด้านนักธรรม บาลี และพระอภิธรรม และศึกษาวิธีการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะสติปัฏฐาน 4 ส่วนพระครูบาเทือง นาถสีโล ผ่านการศึกษาด้านนักธรรมชั้นเอก และสนใจใฝ่ศึกษาธรรมคัมภีร์ไบเบิลล้านนา และปฏิปทาของครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย เป็นพิเศษจากการสัมภาษณ์บุคคลทั้ง 3 เป็นผู้มีความสนใจในการเจริญกัมมัญฐาน สนใจเรื่องการสร้างกุศลธรรมและการละอกุศลธรรม เรื่องกรรมและเรื่องการดับทุกข์ อันเป็นวิสัยแห่งสมณะ ด้านวิธีการและการลงมือปฏิบัติ จากการศึกษาพบว่าทั้ง 3 รูป มีความเพียรใน

สัมมัตถาน คือ การสำรวมกาย วาจาและใจด้วยศีลสังวรมีการป้องกันการครอบงำของกิเลสด้วยลดความสนใจต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ สื่อต่างๆ อันเป็นเครื่องมือเมาให้เกิดความอยาก ความยึดติดในกามคุณ 5 ในส่วนของกุศลกรรมในกิริยาวัตถุ 10 ประการที่ทำได้ในแต่ละโอกาส ก็ชวนขวยบำเพ็ญอยู่เสมอๆ และได้มีการเจริญสมาธิภาวนาในรูปแบบของตนไปทุกช่วงเวลาของการกิจกรรมในชีวิตประจำวันตลอดทั้งวันจนถึงเข้านอน ในด้านผู้สนับสนุนและแนะนำจากการศึกษาพบว่า ทั้ง 3 รูป มีวิถีของสังคมาชาวพุทธเป็นเครื่องขัดเกลาและได้มีกัลยาณมิตรชักนำเข้ามาสนใจทางพระพุทธศาสนาและครูอาจารย์คอยชี้แนะหรือมีพระภิกษุผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นปฏิบัติทาของพระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์ และครูบาอาจารย์ในยุคปัจจุบันทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้วนอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีพระไตรปิฎก เป็นต้น เป็นเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งทางปฏิบัติและตรวจสอบความผิดถูกในการปฏิบัติและรับรองผลของการปฏิบัติของตน

ดังนั้นการศึกษาปาปนิคสูตรเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตจึงเป็นประโยชน์ต่อทั้งชีวิตฆราวาสและบรรพชิต ซึ่งมีความมุ่งหมายสู่ความเจริญทั้งในทางวัตถุและทางจิตใจ เรียกได้ว่า “คุ้มค่าและได้กำไรใน 2 ส่วน คือ *กำไรทางวัตถุ* คือ รวยด้วยเงินทอง โภคทรัพย์ทั้งหลายและ *กำไรชีวิต* คือ ชีวิตมีความสุข ไม่ทุกข์ใจ กิเลสเบาบาง ปล่อยวางได้ มีใจเป็นอิสระ เพราะการเพียรละความชั่ว หมั่นกระทำความดี และขัดเกลาจิตใจดีมีความผ่องใส

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

สำหรับฆราวาส ผู้มุ่งเน้นความสำเร็จในการบริหารธุรกิจ พึงศึกษาปาปนิคสูตร เป็นเหมือนแผนที่นำทาง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของปาปนิคสูตรจะต้องนำหลักธรรมอื่นๆ ที่เป็นในส่วนหลักธรรมในการลงมือปฏิบัติมาประกอบ เช่น ปฐมปาปนิคสูตร ต้องปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม ทุติย

ปาปณิกสูตร ว่าด้วยหลักการแห่งจักขุมา ต้องปฏิบัติตามหลักกรรมปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการสัปปุริสธรรม ว่าด้วยหลักการแห่งวิจิโร ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้มาใช้ประกอบ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกัสมม โภควิภาค เหมฐิมทิส (หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง) สังคหัตถุ เป็นต้น ว่าด้วยหลักการแห่งนิสสยสัมปันโน ต้องนำหลักธรรมต่อไปนี้มาใช้ประกอบ คือ การรักษาศีล ขรวาสาธรรม สังคหัตถุ มิตรแท้และมิตรเทียม เป็นต้น

ในส่วนคุณสมบัติของบรรพชิตผู้มุ่งความสำเร็จในการเจริญกุศลธรรมยิ่งขึ้น พึงศึกษาปาปณิกสูตรเป็นเหมือนแผนที่เป็นเพียงเทคนิคเท่านั้น การจะปฏิบัติไปสู่ความเจริญทางกุศลธรรมได้จึงต้องอาศัยคุณธรรมอื่นๆ ประกอบดังจะได้ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้ ปฐมปาปณิกสูตร ต้องอาศัยหลักอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติทุกขปาปณิกสูตร ว่าด้วยหลักการแห่งจักขุมา ต้องใช้หลักธรรมคือ อริยสัจ 4 ชั้น 5 พระไตรลักษณ์อิทธิบาท 4 กัมมัญฐาน 40 สติปัญญา 4 เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ว่าด้วยหลักการแห่งวิจิโร ต้องใช้หลักสัมมปธาน 4 เป็นหลักธรรมในการลงมือปฏิบัติ ว่าด้วยหลักการแห่งนิสสยสัมปันโน ต้องใช้หลักธรรมประกอบการปฏิบัติ คือ กัลยาณมิตร 7 ทักขิณทิส (ความหลักธรรมที่พึงปฏิบัติต่อกันระหว่างศิษย์และอาจารย์) เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษากระบวนการไปสู่ความสำเร็จตามปาปณิกสูตรไปสู่ชุมชนอื่น อาชีพอื่น หรือมุ่งศึกษากรณีศึกษาตัวอย่างให้มากกว่านี้ นอกจากนี้ยังสามารถนำหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการไปสู่ความสำเร็จ เช่น สังคหัตถุหรือสัปปุริสธรรม เพื่อการประยุกต์ใช้สร้างความสำเร็จในองค์กรหรือศึกษาเรื่องบุญกิริยาวัตถุเพื่อความเจริญแห่งกุศลธรรมอย่างถูกต้อง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับสยามรัฐ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2523.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *พุทธวิธีในการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

พระพรหมคุณาภรณ์. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551

พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์, จำกัด, 2553.

ศิริจันทร์ เชื้อสุวรรณ. *ความรู้เบื้องต้นในการประกอบธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 3 (เชียงใหม่ : เอส. ที. फिल्मแอนด์เพล, 2553.